TSUE

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / NOYABR / 11-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, noyabr.
II-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig‘i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdikarimova Dinara Rustamxanovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdikarimova Dinara Rustamxanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich, katta o‘qituvchi (PhD)

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich, Senior Lecturer (PhD)

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

PAXTA-TÖQIMAÇILIK KLASTERLARI KORXONALARINING EKSPORT SALOHIYATINI OŞIRIŞDA DAVLAT KÖMAGINI TABAQALAŞTIRIŞ MEXANIZMLARI....14
Abduğayurova Xurşidaxon Jamolddin qizi
SANOAT KORXONASINING RISKLARGA ÇIDAMLILIGINI QÖŞMA STRESS-TEST ORQALI BAHOLAŞ....25
Iminova Nargizaxon Akramovna
NEFT-GAZ SANOATIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANIŞ VA YAŞIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANIŞNI TA'MINLAŞ....34
Taraxtiyeva Gulmira Kulbayevna
TIJORAT BANKLARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILIŞNING XORIJIY TAJRIBASI: KOREYA RESPUBLIKASI TAJRIBASI VA UNI ÖZBEKISTONDA QÖLLAŞ IMKONIYATLARI....38
Nabiyev Saidaxrorxon Dilmurod öğli
RAQAMLI PLATFORMALARGA HUDUDIY KIRIŞ IMKONI: UMUMIY OQIM VA TENGLIK ÖRTASIDAGI TANLOV....43
Abdullayev Ilğor Abduraxmanoviç
VALYUTA TUŞUMLARI MANBALARI VA ULARDAN FOYDALANIŞ MUTANOSIBLIGINI BAHOLAŞ....49
Norbayeva Muxlisa Akram qizi
ISLOMIY MOLIYALAŞTIRIŞNI JORIY ETIŞNING ÖZBEKISTON TIJORAT BANKLARI RISKLARI VA LIKVIDLIGIGA TA'SIRI: «TRASTBANK» VA «AGROBANK» MISOLIDA....53
Ruzimov Ixtiyor Baxtiyoroviç
ИНДИКАТИВНАЯ ОЦЕНКА УРОВНЯ И ДИНАМИКИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ....60
Нигматуллаева Гулчехра Нуруллаевна
SANOAT TARMOQLARIDA MEHNAT UNUMDORLIGINI OŞIRIŞ OMILLARI TAHLILI (ÖZBEKISTON MISOLIDA)....65
Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna
Abdullayev Xurşid Abdinazar öğli
GLOBAL QAYTA SUĞURTA BOZORI INTEGRATSIYALAŞUVI ŞAROITIDA ÖZBEKISTON QAYTA SUĞURTA TIZIMINI RIVOJLANTIRIŞ....74
Sultanov Javohir Baxrom öğli
STRATEGIK BOŞQARUV NAZARIYASINING EVOLYUTSIYASI VA UNING OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA QÖLLANILIŞ XUSUSIYATLARI....80
X. X. Xakimova
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQARORLAŞTIRIŞDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETIŞ YÖLLARI VA INSON KAPITALINING ÖRNI....86
Yusubov In'omjon Ikram oğli
ENGAGING THE YOUNG GENERATION IN ENTREPRENEURSHIP AS A KEY DRIVER OF ECONOMIC DEVELOPMENT....93
Jurayeva Nozima Baxriddin qizi
HUDUDLARNI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA INTEGRALLAŞGAN MARKETING KOMMUNIKATSIYALARI SAMARADORLIGINI BAHOLAŞ: ÖZBEKISTON HUDUDLARI TAHLILI....100
Muxsinov Bekzod Toxiroviç
QAŞQADARYO VILOYATI AHOLISI ÖRTASIDA KAMBAĞALLIKNING KELIB ÇIQIŞ SABABLARI....106
Xuşvaqov Anvar Boqiyeviç
РОЛЬ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ СТРУКТУР В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ....111
Камилова Севара Анваровна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MINTAQA IQTISODIYOTINI INNOVATSION RIVOJLANTIRIŞDA XORIJIY INVESTITSIYALARDAN SAMARALI FOYDALANIŞNING EKONOMETRIK MODELLARI (QAŞQADARYO VILOYATI MISOLIDA) 116
Böriyev Sardor Noroviç
MINTAQAVIY IQTISODIY ÖSIŞNI TA'MINLAŞDA SANOAT VA XIZMATLAR SOHASI INTEGRATSIYASINING TAŞKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 123
Norova Salomat Yusupovna
SANOATDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANIŞ VA IQTISODIY ÖSIŞ ÖRTASIDAGI MUVOZANAT 130
Kenjayev Mirjalol Erkinjanoviç
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА И ЭКСПОРТНАЯ ДИНАМИКА УЗБЕКИСТАНА: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МОДЕЛИ ARDL 137
Мунира Турдибаева
HUDUDIY YENGIL SANOAT KORXONALARINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DARAJASINI INTEGRAL BAHOLASH (BUXORO VILOYATI TO'QIMACHILIK KORXONALARI MISOLIDA) 146
Axmedova Dilfuza Nuriddinovna
RAQAMLAŞTIRIŞ ASOSIDA YAŞIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRIŞ AMALIYOTINI TAKOMILLAŞTIRIŞ 153
Raxmonov Azizjon Sadullayeviç
İNVESTİTSİYALARDAN FOYDALANİŞ SAMARADORLİGİNİ OŞİRİŞNİNG TAŞKİLİY-İQTİSODİY MEXANİZMLARİ 160
Kamilov Dilşod Töyçi oğli
TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING XALQARO STANDARTLARINI JORIY ETILIŞ MASALALARI 166
Samatov Saidjon Alimoviç
AHOLINING TADBIRKORLIK QOBILIYATI RIVOJLANIŞINING EKSTENSIV VA INTENSIV ŞAKLLARI: ÖZBEKISTON HUDUDLARI MISOLIDA 172
Suvpölatov Ozodjon Alijon öğli

AHOLINING TADBIRKORLIK QOBILIYATI RIVOJLANIŞINING EKSTENSIV VA INTENSIV ŞAKLLARI: ÖZBEKISTON HUDUDLARI MISOLIDA

Suvpölatov Ozodjon Alijon öğli
Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti
"Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrasi katta öqituvçisi
E-mail: suvpulatovozod@gmail.com
ORCID: 0009-0006-6344-6618

Annotatsiya. Maqolada aholining tadbirkorlik qobiliyati rivojlanişining ikki şakli, ya'ni subyektlar sonining kengayişiga asoslangan ekstensiv şakl va bir subyektga töğri keluvçi natijaning ösişiga asoslangan intensiv şakl ajratib körsatilgan hamda ulardan biridan ikkinçisiga ötiş öz-özidan keçmasligi haqidagi qoida ilgari surilgan. Uşbu qoida Özbekistonning 14 ta hududi böyiça 2015–2025-yillar panel ma'lumotlari asosida ikki yöl bilan tekşirilgan: tadbirkorlik qobiliyatining ekstensiv va intensiv ölçovlari dinamikasi soliştirilgan hamda tadbirkorlik ziçligi bilan jon boşiga yalpi hududiy mahsulot örtasidagi boğliqlik qat'iy effektlar modelida baholangan. Natijalar 2015–2022-yillardagi ösiş asosan ekstensiv xarakterga ega bölganini, hudud içida tadbirkorlik ziçligining samarasi muayyan darajadan keyingina kuçayişini va hududlararo kesimda çegaraviy samara pasayişini körsatdi. Şu asosda tadbirkorlikni qöllab-quvvatlaş siyosatida urğuni subyektlar sonidan ularning sifat körsatkiçlariga köçiriş böyiça takliflar işlab çiqilgan.

Kalit sözlar: tadbirkorlik qobiliyati, ekstensiv rivojlaniş, intensiv rivojlaniş, tadbirkorlik ziçligi, panel ma'lumotlar, qat'iy effektlar, hududiy iqtisodiyot, qöşilgan qiymat.

Аннотация. В статье выделены две формы развития предпринимательских способностей населения: экстенсивная форма, основанная на увеличении числа субъектов предпринимательства, и интенсивная форма, предполагающая рост результатов, приходящихся на один субъект. Выдвинуто положение о том, что переход от одной формы к другой не происходит автоматически. Данное положение проверено на основе панельных данных по 14 регионам Узбекистана за 2015–2025 годы двумя способами: посредством сопоставления динамики экстенсивных и интенсивных показателей предпринимательских способностей, а также оценки взаимосвязи между плотностью предпринимательства и валовым региональным продуктом на душу населения с использованием модели фиксированных эффектов. Результаты показали, что рост в 2015–2022 годах носил преимущественно экстенсивный характер, эффект предпринимательской плотности внутри региона усиливается лишь после достижения определённого уровня, а в межрегиональном разрезе предельный эффект снижается. На этой основе разработаны предложения по переносу акцента в политике поддержки предпринимательства с количественных показателей числа субъектов на показатели их качественного развития.

Ключевые слова: предпринимательские способности, экстенсивное развитие, интенсивное развитие, плотность предпринимательства, панельные данные, фиксированные эффекты, региональная экономика, добавленная стоимость.

Abstract. The article distinguishes between two forms of entrepreneurial capability development among the population: an extensive form based on an increase in the number of entrepreneurial entities, and an intensive form based on growth in the output generated per entity. It puts forward the proposition that the transition from one form to the other does not occur automatically. This proposition is tested using panel data from 14 regions of Uzbekistan for the period 2015–2025 through two approaches: a comparison of the dynamics of extensive and intensive measures of entrepreneurial capability, and an assessment of the relationship between entrepreneurial density and gross regional product per capita using a fixed-effects model. The results indicate that growth during 2015–2022 was predominantly extensive in nature, that the effect of entrepreneurial density within a region strengthens only after a certain threshold is reached, and that the marginal effect declines across regions. Based on these findings, proposals are developed to shift the focus of entrepreneurship support policies from the number of business entities to their qualitative performance indicators.

Keywords: entrepreneurial capability, extensive development, intensive development, entrepreneurial density, panel data, fixed effects, regional economy, value added.

KIRIŞ

Sönggi ön yilda Özbekistonda kiçik tadbirkorlik subyektlari soni qariyb ikki barobar oşdi: 2015-yildagi 397,1 mingdan 2025-yilda 702,6 mingga, har ming aholiga nisbatan esa 12,6 dan 18,4 birlikka. Şu bilan birga hududlar örtasidagi daromad farqi deyarli kamaymadi. Bu ikki fakt bir savolni keltirib çiqaradi: subyektlar sonining ösişi qaçon va qanday şaroitda iqtisodiy natijaga aylanadi? Odatda tadbirkorlikni rivojlantiriş dasturlarida subyektlar soni ösişning özi maqsad sifatida belgilanadi, biroq son bilan sifat örtasidagi farq e'tibordan çetda qoladi.

Mazkur maqolada aholining tadbirkorlik qobiliyatining rivojlanişi ikki şaklda, ekstensiv va intensiv şaklda keçişi va bu şakllar örtasidagi ötiş avtomatik emasligi haqidagi qoida ilgari suriladi hamda u Özbekiston hududlari böyiça panel ma'lumotlarda tekşiriladi. Maqolaning maqsadi nazariy qoidani empirik dalillar bilan soliştiriş va undan hududiy siyosat uçun kelib çiqadigan xulosalarni körsatişdir.

Masalaning amaliy ahamiyati normativ hujjatlardan ham kelib çiqadi. Prezidentning 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son Farmoni bilan yangi tahrirda tasdiqlangan «Özbekiston — 2030» strategiyasida kiçik biznes va xususiy tadbirkorlikning yalpi içki mahsulotdagi uluşini 60 foizga yetkaziş, 2 million nafar fuqaroni tadbirkorlik könikmalariga öqitiş hamda uç va undan ortiq yil faoliyat körsatayotgan subyektlar uluşini 60 foizga yetkaziş vazifalari belgilangan. Oxirgi vazifa aynan sifat haqida: u subyektlar sonini emas, ularning barqarorligini maqsad qiladi. Bu vazifalarni bir vaqtda bajariş uçun son va sifat örtasidagi munosabatni nazariy jihatdan tuşuniş va uni ölçaş vositasiga ega böliş kerak.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Tadbirkorlik qobiliyati tuşunçasi iqtisodiy nazariyada uzoq tarixga ega, lekin u köp hollarda individ darajasida qaralgan. Nayt tadbirkorni noaniqlikni öz zimmasiga oluvçi şaxs sifatida tavsiflagan bölsa [1], Shumpeter uni yangi kombinatsiyalarni amalga oşiruvçi novator deb qaragan [2]. Keyingi davrda Shults qobiliyatni inson kapitalining bir qismi sifatida talqin qilib, uni örgatiş mumkinligini körsatdi [3]. Baumolning taniqli xulosasiga köra, tadbirkorlik qobiliyatining miqdori emas, uning yönalişi institutlarga boğliq [4]. Aholi darajasidagi tadqiqotlarda esa asosiy e'tibor tadbirkorlik faolligi körsatkiçlariga qaratilgan: GEM loyihasi ilk bosqiçdagi tadbirkorlik faolligini sörov asosida ölçaydi [5], Fritsh va Virvich hududiy tadbirkorlik darajasining tarixiy barqarorligini körsatgan [6]. Vennekers va hammualliflari tadbirkorlik darajasi bilan iqtisodiy rivojlaniş örtasidagi boğliqlik U şakliga ega ekanini aniqlagan [7].

Mahalliy adabiyotda tadbirkorlik qobiliyati xislatlar majmui sifatida ta'riflangan [8], kiçik tadbirkorlikning tarkibiy tuzilmasi va uning samaradorligi masalalari örganilgan [9]. Biroq qobiliyatning aholi darajasidagi rivojlaniş şakllari va ular örtasidagi ötiş masalasi alohida tadqiq etilmagan. Mazkur maqola şu böşliqni töldirişga qaratilgan.

Boğliqlikning şakli haqidagi bahs ham e'tiborga loyiq. Karri va Turik tadbirkorlik darajasi bilan iqtisodiy rivojlaniş örtasida muvozanatli daraja mavjudligini, undan çetlaniş ösişni sekinlaştirişini körsatgan [10]. Audretsch va Keilbax tadbirkorlikni bilim tökilişining kanali sifatida qarab, uning samarasi mavjud bilim zaxirasiga boğliqligini asoslagan [11]. Bu işlarda muhim nozik jihat bor: ular tadbirkorlik qobiliyatini emas, tadbirkorlik faolligini ölçaydi. Qobiliyat salohiyat, faollik esa uning qançalik ommaviy röyobga çiqqani; ikkisi orasida institutsional muhit turadi. Şu sababli mazkur maqolada faollikning özi emas, uning ikki şakli, ya'ni qamrov va sifat alohida kuzatiladi; bu yondaşuv faollik yuqori, lekin natija past bölgan holatni ajratiş imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada aholining tadbirkorlik qobiliyati iqtisodiy faol aholining noaniqlik şaroitida bozor imkoniyatlarini aniqlaş, resurslarni uyğunlaştiriş, mustaqil qaror qabul qiliş va yangilikdan foydalaniş salohiyati sifatida tuşuniladi. Uning ekstensiv şakli tadbirkorlik faoliyatining aholi orasidagi qamrovi bilan, intensiv şakli esa bir subyektga töğri keluvçi qöşilgan qiymat, investitsiya va barqarorlik bilan ölçanadi.

Empirik baza sifatida Milliy statistika qömitasining 14 ta hudud böyiça 2015–2025-yillarni qamrab olgan rasmiy ma'lumotlari olingan; panel muvozanatli bölib, 154 kuzatuvdan iborat. Qiymat körsatkiçlari yalpi içki mahsulot deflyatori yordamida 2025-yil narxlariga keltirilgan. Qoida ikki yöl bilan tekşirildi. Birinçi yölda qobiliyatning ekstensiv va intensiv ölçovlari 0–100 şkalada hisoblanib, ularning vaqt böyiça harakati soliştirildi; vaznlar entropiya usulida aniqlandi. Ikkinçi yölda jon boşiga yalpi hududiy mahsulot logarifmi tadbirkorlik ziçligi (markazlaştirilgan logarifm va uning kvadrati), bir subyektga investitsiya, bandlik uluşi va 2023-yilgi tuzilmaviy uziliş özgaruvçisiga regressiya qilindi. Asosiy spetsifikatsiya qat'iy effektlar modeli, standart xatolar hududlar böyiça klasterlangan; klasterlar soni kamligi inobatga olinib, koeffitsiyentlar wild cluster bootstrap protsedurasi bilan qayta tekşirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qobiliyatning ikki ölçovi 2015–2025-yillarda qanday harakat qilgani 1-jadvalda keltirilgan. Ekstensiv ölçov 2015-yildagi 13,8 balldan 2022-yilda 44,3 ballga kötarilgan, intensiv ölçov esa aynan şu davrda 36,6 dan 27,4 ballga tuşgan; ikki qator örtasidagi korrelyatsiya −0,747 ga teng. Ya'ni qamrov kengaygan sari bir subyektga töğri keluvçi natija kamaygan. Bu ekstensiv şaklning aniq belgisi: yangi subyektlar asosan savdo va xizmat sohasida, kiçik hajmda paydo bölgan. 2023-yildan boşlab manzara özgaradi: registr tozalanişi va qöllab-quvvatlaşning sifatga qaratilişi natijasida intensiv ölçov 2025-yilda 59,1 ballgaça kötarilgan, ekstensiv ölçov esa 44,2 ballda barqarorlaşgan.

1-jadval

Aholining tadbirkorlik qobiliyati ölçovlarining dinamikasi, 2015–2025-yillar (hududlar örtaçasi, ball)[1]

Yil	Ekstensiv ölçov	Intensiv ölçov	Umumiy indeks
2015	13,8	36,6	25,2
2017	20,8	39,5	30,2
2019	40,5	37,8	39,1
2021	40,1	30,3	35,2
2022	44,3	27,4	35,8
2023	38,0	36,7	37,3
2024	40,6	49,3	44,9
2025	44,2	59,1	51,7

Regressiya natijalari (2-jadval) bu kuzatuvni mustahkamlaydi. Qat'iy effektlar modelida ziçlikning çiziqli hadi musbat va 1 foizli darajada ahamiyatli: namuna örtaçasi darajasida ziçlikning 10 foizga oşişi jon boşiga mahsulotning 2,3–2,6 foizga ortişi bilan boğliq. Bir subyektga töğri keluvçi investitsiya koeffitsiyenti ham musbat va ahamiyatli, bu resurs şart-şaroitlarining qobiliyat röyobga çiqişidagi örnini tasdiqlaydi. Tuzilmaviy uziliş özgaruvçisi ahamiyatli çiqdi, ya'ni 2023-yilgi registr tozalanişi ölçov sifatini haqiqatan özgartirgan.

2-jadval

Tadbirkorlik ziçligi va jon boşiga yalpi hududiy mahsulot: regressiya natijalari (n = 154)[2]

Özgaruvçi	Pooled OLS	FE	FE (uziliş bilan)
Ziçlik (markazlaştirilgan log)	0,154 (0,095)	0,261*** (0,070)	0,233*** (0,065)
Ziçlik kvadrati	−0,270** (0,124)	0,342*** (0,112)	0,332** (0,113)
Bir subyektga investitsiya (log)	0,098 (0,060)	0,078*** (0,025)	0,070** (0,026)
Bandlik uluşi	−0,042*** (0,005)	−0,011 (0,009)	−0,014 (0,008)
2023-yil uzilişi	—	—	0,079*** (0,021)
R^2	0,900	0,702	0,708

*Izoh: qavsda hududlar böyiça klasterlangan standart xatolar; *** p < 0,01, ** p < 0,05.*

Boğliqlikning şakli ikki modelda turliça. Hududlarni bir-biri bilan soliştiruvçi umumlaştirilgan regressiyada kvadratik had manfiy: ziçlik yuqori bölgan sari har bir qöşimça subyektning hissasi kamayadi. Lekin bu baho noaniq, çunki buriliş nuqtasining işonç oraliği keng (1000 aholiga 14 dan 33 subyektgaça) va Toşkent şahri namunadan çiqarilganda had işorasini özgartiradi; şu sababli uni çegaraviy samaraning pasayişi haqidagi dalil sifatida ehtiyotkorlik bilan talqin qiliş lozim. Hudud içidagi dinamikada esa boğliqlik qavariq: ziçlik 1000 aholiga taxminan 11 subyektga (işonç oraliği 8–15) yetgandan keyingina jon boşiga mahsulot bilan sezilarli boğlanadi. Bu natija Toşkent şahrisiz ham saqlanadi. Ikki natijani bitta xulosaga birlaştiriş töğri emas, çunki ular turli savolga javob beradi; jon boşiga mahsulot özgaruvçanligining 90 foizi hududlar örtasidagi farqlarga töğri kelişi buni yana bir bor eslatadi.

Sathlar nostatsionar bölgani uçun qoldiqlarning statsionarligi tekşirildi va xatoni tuzatiş modeli baholandi: tuzatiş koeffitsiyenti −0,29 (p < 0,001) boğliqlikning uzoq muddatli xarakterga ega ekanini, ziçlikning qisqa muddatli özgarişi esa jon boşiga mahsulotga darhol ta'sir qilmasligini körsatadi. Bu ham qoidaga mos keladi: qobiliyatning intensiv şaklga ötişi vaqt talab qiladi.

1 Milliy statistika qömitasi ma'lumotlari asosida muallif hisobi.
2 Manba: muallif hisobi.

Ötişning avtomatik emasligini yana bir dalil körsatadi. Agar subyektlar sonining ösişi öz-özidan sifatga aylanganida, 2015–2022-yillarda intensiv ölçov ham ösişi kerak edi; aslida u pasaygan. Sifat faqat taşqi turtki, ya'ni registr tozalanişi va qöllab-quvvatlaş siyosatining sifatga yönaltirilişi bilan ösa boşladi. Bu inson kapitali va institutsional muhit ötişning zarur şarti ekanini bildiradi: tadbirkorning bilimi va könikmasi hamda kredit, bozorga kiriş va huquqiy himoya mavjud bölmasa, qamrov kengayadi, lekin natija ösmaydi.

Natijalar birgalikda şuni körsatadi: 2015–2022-yillardagi ösiş ekstensiv şaklda keçgan, intensiv şaklga ötiş esa faqat ziçlik yetarli darajaga yetgan va qöllab-quvvatlaş sifatga qaratilgan hududlarda boşlangan. Ötiş öz-özidan keçmaydi; unga inson kapitali va institutsional muhit yordam beradi. Şu nuqtayi nazardan Prezidentning 2025-yil 19-martdagi PF-50-son Farmoni bilan tasdiqlangan 2025–2030-yillarda kiçik va örta biznesni rivojlantiriş strategiyasida belgilangan «özini özi band qilgan şaxs — yakka tartibdagi tadbirkor — kiçik biznes — örta biznes» zanjiri böylab yiriklaşuvni rağbatlantiriş vazifasi aynan intensiv şaklga ötişga xizmat qiladi.

Hududlar kesimidagi manzara qoidaning ikki tomonini bir vaqtda körsatadi. Toşkent şahrida 2025-yilda ziçlik 1000 aholiga 43,9 subyektga yetgan, lekin bir subyektga töğri keluvçi qöşilgan qiymat respublika örtaçasidan yuqori emas: qamrov töyingan, sifat esa ortda. Navoiyda ziçlik ikki barobar past, bir subyektga qöşilgan qiymat esa uç barobar yuqori, bu intensiv şaklning namunasi, garçi unda kon-metallurgiya sanoatining hissasi ham bor. Surxondaryo va Qaşqadaryoda ikkala ölçov ham past, bu yerda qamrovni kengaytiriş hali özini oqlaydi. Demak, bitta mamlakat içida bir vaqtning özida uçala holat ham mavjud va ularga bir xil siyosat bilan javob berib bölmaydi.

Natijalarning barqarorligi bir neça yöl bilan tekşirildi. Ziçlik faqat yuridik şaxslar böyiça hisoblanganda hudud içidagi boğliqlik saqlanadi, hududlararo kvadratik had esa ahamiyatini yöqotadi; bu yakka tartibdagi tadbirkorlarni tahlil birligiga kiritiş zarurligini körsatadi. Driscoll–Kraay standart xatolari bilan qayta baholaşda asosiy koeffitsiyentlar ahamiyatli qoldi. Yil effektlari kiritilganda ziçlik koeffitsiyentlari ahamiyatini yöqotadi, çunki ön bir yillik namunada yil effektlari özgaruvçanlikning katta qismini özlaştiradi; çiziqli trend bilan esa kvadratik had saqlanadi. Tahlilning asosiy çeklovi sabab-oqibat masalasidir: rivojlangan hududda korxona oçiş osonroq bölgani uçun teskari sababiylik ehtimoli bor, şuning uçun natijalar boğliqlik sifatida talqin qilinadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ötkazilgan tahlil quyidagi xulosalarga olib keladi. Birinçidan, aholining tadbirkorlik qobiliyati rivojlanişida ekstensiv va intensiv şakllarni ajratiş nazariy jihatdan asosli va empirik jihatdan kuzatiladi: Özbekiston hududlarida 2015–2022-yillarda qamrov va sifat qarama-qarşi yönalişda harakat qilgan. Ikkinçidan, ziçlikning iqtisodiy natijaga ta'siri uzoq muddatli xarakterga ega va hudud içida muayyan darajadan keyingina kuçayadi. Uçinçidan, hududlararo kesimda ziçlikning çegaraviy samarasi pasayadi, şuning uçun tadbirkorlik ziçligi yuqori hududlarda mavjud subyektlar faoliyatining unumdorligini oşiriş, ularni yiriklaştiriş va investitsiya imkoniyatlarini kengaytirişga qaratilgan çora-tadbirlarning samaradorligini alohida baholaş maqsadga muvofiq.

Takliflar. Hududiy dasturlarda maqsad körsatkiçi sifatida yangi taşkil etilgan subyektlar soni örniga bir subyektga töğri keluvçi qöşilgan qiymatning ösişini qabul qiliş lozim; bu körsatkiç mavjud statistikadan hisoblanadi va subyektlar sonini ma'muriy yöl bilan köpaytiriş orqali sun'iy yaxşilanmaydi. Qöllab-quvvatlaş çora-tadbirlari hududning holatiga qarab tabaqalaştirilişi, ziçligi past hududlarda qamrovni kengaytiriş, ziçligi yuqori hududlarda esa mavjud subyektlarni yiriklaştiriş va investitsiya jalb qiliş ustuvor bölişi kerak. Nihoyat, yangi subyektlarning kogortalar böyiça omon qoliş darajasini rasmiy statistikaga kiritiş intensiv şaklga ötişni kuzatişning asosiy vositasi bölib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RÖYXATI

1. Knight F.H. Risk, Uncertainty and Profit. — Boston: Houghton Mifflin, 1921. — 381 p.

2. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1934. — 255 p.

3. Schultz T.W. The Value of the Ability to Deal with Disequilibria // Journal of Economic Literature. — 1975. — Vol. 13, No. 3. — P. 827–846.

4. Baumol W.J. Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive // Journal of Political Economy. — 1990. — Vol. 98, No. 5. — P. 893–921.

5. Global Entrepreneurship Monitor. 2024/2025 Global Report: Entrepreneurship Reality Check. — London: GEM, 2025. — 240 p.

6. Fritsch M., Wyrwich M. The Long Persistence of Regional Levels of Entrepreneurship: Germany, 1925–2005 // Regional Studies. — 2014. — Vol. 48, No. 6. — P. 955–973.

7. Wennekers S., van Stel A., Thurik R., Reynolds P. Nascent Entrepreneurship and the Level of Economic Development // Small Business Economics. — 2005. — Vol. 24, No. 3. — P. 293–309.
8. Şodmonov Ş., Raxmatov M. Iqtisodiyot nazariyasi: darslik. — T.: «Zamin naşr», 2021. — 856 b.
9. Şaripov Q.B. Mamlakatda kiçik tadbirkorlik tarkibiy tuzilmasini takomillaştirişning ilmiy-metodologik asoslari: iqt. fan. dokt. (DSc) ... diss. — Toşkent: TDIU, 2025. — 211 b.
10. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 19-martdagi PF-50-son «Kiçik va örta biznesning iqtisodiyotdagi örnini oşiriş çora-tadbirlari töğrisida»gi Farmoni // lex.uz.
11. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son «Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgaça möljallangan ustuvor yönalişlari...» Farmoni // lex.uz.
12. Özbekiston Respublikasi Milliy statistika qömitasi. Kiçik tadbirkorlik subyektlarining asosiy körsatkiçlari: press-reliz, 26.01.2026 // stat.uz.
13. Carree M.A., Thurik A.R. The Impact of Entrepreneurship on Economic Growth // Handbook of Entrepreneurship Research. — New York: Springer, 2010. — P. 557–594.
14. Audretsch D.B., Keilbach M. Entrepreneurship Capital and Economic Performance // Regional Studies. — 2004. — Vol. 38, No. 8. — P. 949–959.
15. Cameron A.C., Gelbach J.B., Miller D.L. Bootstrap-Based Improvements for Inference with Clustered Errors // Review of Economics and Statistics. — 2008. — Vol. 90, No. 3. — P. 414–427.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 11/2

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz